

ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ФОРМУВАННЯ УМІНЬ САМООРГАНІЗАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)

Мунтян Т.В.

Херсонський державний університет

У статті розглянута актуальна проблема самоорганізації студентів вищих навчальних закладів. Наводяться умови педагогічного впливу для успішної організації власної навчальної діяльності. Також стверджується, що першочергове місце у процесі формування умінь самоорганізації належить мотиваційно-цільовому аспекту. Наводяться результати анкетування, що виявляє мотиви та труднощі у процесі вивчення студентами дисципліни (англійської мови). Пропонуються шляхи подолання цих труднощів.

Ключові слова: самостійна навчальна діяльність студентів, уміння самоорганізації, мотивація, педагогічні умови, англійська мова.

Постановка проблеми. Освітній процес сучасного вищого навчального закладу актуалізує зміну позиції студента: з об'єкта навчання в активного суб'єкта навчально-професійної діяльності, а також активізує творчу навчально-професійну діяльність студентів. Це досить складно здійснити на рівні традиційного науково-методичного забезпечення процесу підготовки фахівців, тому стають необхідними активні форми і методи навчання, виховання і контролю. Для їх успішної реалізації необхідно оволодіння студентами компетенціями самоорганізації навчально-професійної діяльності. Крім того, передача значної частини роботи над навчальним матеріалом безпосередньо самим студентам висуває нові вимоги до методики навчання.

Особистісна самоорганізація студента в навчальній діяльності представляє упорядковану сукупність цілей і мотивів саморозвитку, навичок самоконтролю та саморегуляції психічних станів, здібностей до самоаналізу і адекватної самооцінки, переважно самостійно і цілеспрямовано сформований розвиток в процесі навчання у вузі. Студент, який володіє такими вміннями, сам організовує, впорядковує, регулює, контролює і оцінює свою роботу, вміє самостійно здобувати знання з різних джерел і використовувати їх в практичній діяльності [7, с. 54].

Самоорганізація – процес, в ході якого створюється, відтворюється або вдосконалюється організація складної динамічної системи. Самоорганізація – принцип організації особистої праці, що полягає в необхідності використання у повсякденній роботі раціональних прийомів і методів планування і розподілу робочого часу. В самоорганізації виділяють наступні функціональні компоненти: цілепокладання, аналіз ситуації, планування, самоконтроль, вольова регуляція, корекція. Незважаючи на визнання великої значущості володіння студентами вищезгаданими вміннями, в сучасних ВНЗ не спостерігається планомірне та цілеспрямоване їх формування. Відсутність можливості ефективно впливати одночасно на велику частину колективу при формуванні мотивації навчальної діяльності ставить перед педагогами завдання щодо створення дидактичних умов, які б враховували індивідуальні особливості самоорганізації кожного студента [7, с. 34].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічної літератури з організації навчання студентів показує, що актуальним є пошук продуктивних способів формування умінь самоорганізації навчальної діяльності у студентів.

Проблема теорії самоорганізації знайшла своє відображення в роботах як зарубіжних (В. Буда-

нов, Т. Григор'єва, В.А. Данилов, Н.Ю. Клімонтовіч, А.Н. Князева, С.П. Курдюмов, Г.Г. Малінецький, І.Р. Пригожин, І. Рузавин, Г. Хакен, С. Харитонов, С.С. Хорунжий, Г. Шефер, Е. Янч та ін.), так і українських учених (І.С. Добронравова, І. Ершова-Бабенко, В.С. Лутай, Л. Малишка, А.В. Свідзинський, Я.В. Цехмістер, В.А. Цікін та ін.).

Найбільш загальні питання самоорганізації навчальної діяльності висвітлені в роботах В.І. Андреева, Ю.К. Бабанського, П.Я. Гальперіна В.В. Давидова, Н.В. Кузьміної, Ю.Н. Кулюткіна, Г.Н. Серікова, Н.Ф. Тализіній, Д.Б. Ельконіна та ін. В останні два десятиліття з'явилися роботи; С.С. Амірова, В.І. Донцова, Н.С. Копеїной, та ін., присвячені вивченню самоорганізації у студентів ВНЗ. Дослідження 90-х років В.Я. Ляудис, Н.М. Пейсахова, А.Т. Цветкової, В.А. Якуніна підтверджують важливість самоорганізації у навчальній діяльності особистості. Важливість і актуальність проблем самоорганізації навчальної діяльності студентів підтверджують факти численних досліджень Н.А. Бакшаевой, А.Н. Букиной, А.А. Сусліна, І.А. Трофімової, Ю.К. Чернової та ін. Складність вирішення питань формування умінь самоорганізації в умовах вищої школи автори пояснюють, з одного боку, тим, що студент заохочується до навчання, до професійної діяльності цілим комплексом мотивів. З іншого боку, викладачі ВНЗ, маючи численні рекомендації з формування окремих мотивів (інтерес до предмету, мотиви професійної діяльності, досягнення, афіліації, створення ситуації успіху), не співвідносять їх з самоорганізацією, а отже, не уявляють, що формування самоорганізації відбувається в єдності – як певної цілісної властивості особистості [7, 12].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Наявний рівень сформованості самоорганізації першокурсників виявляється недостатнім для ефективного навчання у нових умовах. У цих дослідженнях також показано, що незважаючи на визнання володіння студентами такими вміннями, у сучасних вищих навчальних закладах не відбувається планомірного цілеспрямованого їх формування. Результати проведеного анкетування доводять, що це викликано здебільшого труднощами з самоорганізацією.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є висвітлення та розкриття педагогічних умов за яких виникає позитивна мотивація до навчання як необхідна умова формування умінь самоорганізації.

Виклад основного матеріалу. Самоорганізація навчальної діяльності студента полягає у формуванні таких умінь: уміння самостійно розподіляти час, висувати цілі власної діяльності, які ведуть

до успішного досягнення кінцевої мети, відбирати більш ефективні форми і методи засвоєння навчального матеріалу аналізувати й корегувати власну навчальну діяльність з урахуванням виявлених у процесі роботи помилок і недоліків, займатися самоконтролем отриманих результатів й набувати вмінь самостійно порівнювати власний рівень набутих знань з певними вимогами, які висуваються до фахівця певного рівня з тієї чи іншої дисципліни. Тому процес самоорганізації є невід'ємним компонентом комплексної системи педагогічного впливу, яка також включає самонавчання, самоуправління, самоконтроль, самооцінку. Всі ці компоненти включені до процесу організації самостійної навчальної діяльності студентів [3, с. 59].

Задля забезпечення ефективності функціонування комплексної системи педагогічного впливу на процес організації самостійної навчальної діяльності студентів вищих навчальних закладів визначено провідні педагогічні умови:

1. Багатофакторне діагностування індивідуально-психологічних особливостей студентів на рівні мотиваційно-цільового, організаційно-структурного, процесуально-діяльнісного, контрольно-оцінювального й аналітико-прогностичного аспектів.

2. Професіоналізація й індивідуалізація змісту самостійної навчальної діяльності студентів на основі реалізації задачного підходу в організації навчання.

3. Упровадження активних форм, методів і засобів навчання, спрямованих на формування вмінь самостійної навчальної діяльності.

Успішність та результативність самостійної навчальної діяльності студента є наслідком правильно організованої його навчальної діяльності під час аудиторних занять, що мотивує самостійне її розширення, поглиблення й впровадження в поза аудиторний час.

Організована відповідним чином і керована викладачем навчальна діяльність студента під час аудиторних занять повинна виступити для останнього в якості привласненої ним програми самостійної навчальної діяльності. [4, с. 50].

Одним з рушійних факторів формування умінь самостійної діяльності, у тому числі самоорганізації, вважаємо урахування мотиваційно-цільового аспекту.

Психологічні дослідження свідчать про те, що мотивація є важливим чинником, що значною мірою впливає на продуктивність мисленнєвої діяльності. І.О. Зимня відзначає, що мотивація є «пусковим механізмом» будь-якої діяльності: праці, спілкування чи пізнання. Розглядаючи мотивацію як одну з необхідних умов у процесі пізнання, необхідно враховувати таку її складову як зацікавленість. Виховання інтересу до навчального предмета – одне з найважливіших проблем методики. М. Добронравов розрізняє різні психологічні мотиви, які сприяють підвищенню інтересу до предмета: 1) цікавість матеріалу, на якому побудоване навчання; 2) особистість викладача і методичні прийоми, що ним використовуються; 3) усвідомлення практичної потреби в знаннях із предмета. Серед перерахованих мотивів останній є одним із найпотужніших спонукальних стимулів у пізнанні навчального предмета: якщо викладачу вдається зацікавити студента, тоді закладаються міцні наукові основи курсу, внаслідок чого студент, як правило, цікавиться самостійним продовженням роботи над предметом, шукає можливості поглиблення отриманих знань, результатом чого буде успішна самоорганізація власної навчальної діяльності студентом. Однак, щоб стан зацікавленості міг перетворитися у стійкий інтерес, його необхідно постійно підтримувати в процесі навчальної діяльності, і на цьому шляху можуть виникати різного типу труднощі. Ця проблема вимагає ретельного вивчення [3, с. 144].

Результати анкетування, проведеного серед студентів 1 курсу факультету фізики, математики та інформатики, виявило, що більшість студентів керуються такими мотивами при вивченні іноземної мови: перспектива працювати закордоном, підвищення загальноосвітнього та культурного рівня, здобуття вищої освіти (рис. 1).

Серед труднощів, з якими стикаються студенти при вивченні іноземної мови, домінуючими є такі: нестача часу на підготовку до занять та проблеми з організацією своєї навчальної діяльності (рис. 2).

Тож, з діаграми видно, що у студентів виникають труднощі з організацією власної самостійної діяльності. Найважчі труднощів спонукає на пошук шляхів їх подолання. Вважаємо ефективними такі педагогічні умови, дотримуючись яких викладач має змогу допомогти студентам у подоланні деяких проблем з самоорганізацією:

- 1) зміцнення контактів з профільними кафедрами;
- 2) приділення викладачем особливої уваги консультуванню студентів щодо виконання самостійної роботи;
- 3) ретельний добір матеріалу для самостійного опрацювання.

У програмі курсу іноземної мови для нефілологічних спеціальностей у якості головного завдання навчання вказано розвиток вміння читати оригінальну літературу за спеціальністю та вести бесіду у рамках професійної тематики. Орієнтований відбір

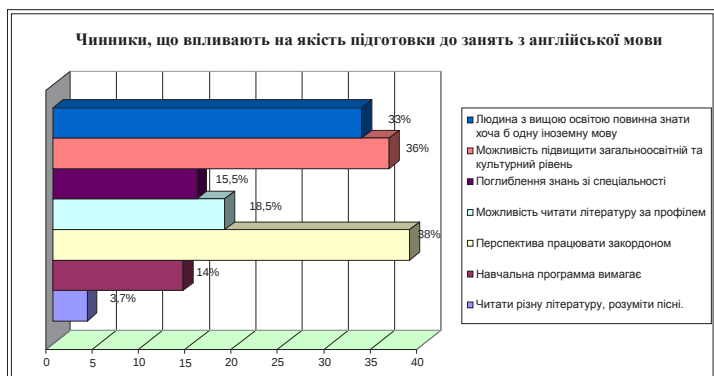

Рис. 1. Результати анкетування серед студентів 1 курсу факультету фізики, математики та інформатики

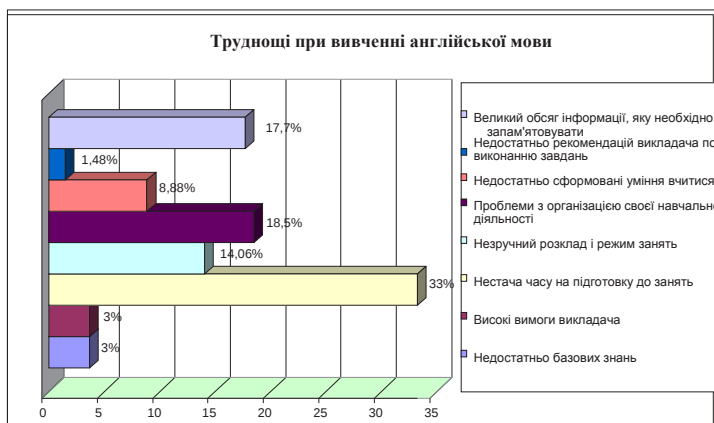

Рис. 2. Результати анкетування студентів 1 курсу факультету фізики, математики та інформатики

текстового матеріалу безумовно впливає на формування зацікавленості у студентів. Такий відбір неможливий без установлення тісних контактів з викладачами профільюючих кафедр. З ними має узгоджуватись не лише змістовна сторона текстів, але й послідовність проходження навчального матеріалу за курсами. Така відповідність забезпечить студенту впевненість знаннях матеріалу, який вже вивчався з фахової дисципліни та бажання самостійно поглибити знання у сфері, яка зацікавила.

Значна кількість годин навчального часу відводиться для самостійного опрацювання студентами першоджерел зі спеціальності, складання анотацій тощо. Для полегшення роботи студента з іноземними виданнями викладач іноземної мови має надати огляд основних видів статей, що публікуються у наукових виданнях, повідомити алгоритм пошукового читання, структуру анотації та реферату наукової статті, надати перелік інтернет-ресурсів та видань. Такого роду інформація допоможе студенту орієнтуватися у наукових виданнях та швидко відбирати необхідний матеріал. Організована таким чином робота з літературою викликає великий інтерес студентів, тому що отримана інформація майже завжди стає корисною у написанні курсових та дипломних робіт.

Оскільки процес виникнення мотивації тісним чином пов'язаний з емоційною сферою, слід приділити особливу увагу розробці комплексу завдання для самостійної підготовки студента. Самостійний курс має містити завдання, виконуючи які студенти

мали б змогу виявити свої творчі, дослідницькі здібності, акторську майстерність тощо.

Висновки і пропозиції. Таким чином, узгодженість змісту навчання і способів його подачі з пізнавальними потребами та інтересами студентів протидіє утворенню негативного ставлення до дисципліни, а отже – сприяє підвищенню мотивації. Оптимально відібраний матеріал, консультування студентів з виконання самостійної роботи, розробка творчих завдань для самостійного опрацювання зміцнює всі складові мотивації (потреби, інтереси, емоції, самі мотиви) і є важливими передумовами підвищення ефективності навчання студентів в оволодінні іноземною мовою та вирішить проблему самоорганізації власної навчальної діяльності студентів в позааудиторний час.

Результат теоретичного вивчення досліджень та аналіз проведеного анкетування довів, що при формуванні умінь самоорганізації студентів необхідним є урахування мотиваційного аспекту. Необхідними умовами також є нерозривна єдність всіх компонентів самоорганізації, педагогічна ситуація, що включає в себе: 1) багаторівневу педагогічну взаємодію, націлену на розкриття індивідуальності кожного студента; 2) систему завдань творчого або навчально-дослідницького характеру, що забезпечують рефлексію і самоорганізацію професійної діяльності майбутніх фахівців; 3) розробку модуля самостійної роботи з урахуванням його спрямованості на дослідницьку та творчу діяльність студентів; 4) створення алгоритму рефлексії студентів власної роботи.

Список літератури:

1. Barry J. Zimmerman, Albert Bandura, Manuel Martinez-Pons. Self-motivation for academic attainment: the role of self-efficacy beliefs and personal goal setting // American Educational Research Journal. – Vol. 29. – № 3 (Autumn, 1992). – P. 663-676.
2. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы: учеб.-метод. пособие / Сергей Иванович Архангельский. – М.: Высш. школа, 1980. – 368 с.
3. Занюк С. С. Психологія мотивації: навч. посібник / Сергій Степанович Занюк. – К.: Либідь, 2002. – 304 с.
4. Малихін О. В. Організація самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних закладів: теоретико-методологічний аспект: монографія / Олександр Володимирович Малахін. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2009. – 307 с.
5. Методика преподавания иностранных языков в вузе. Под. ред. Н. В. Спижарской. – Издательство Ленинградского университета. – Л.: 1978. – 345 с.
6. Фоломкина С. К. Некоторые вопросы обучения чтению на иностранном языке в неязыковом вузе. – «Иностранные языки в школе», 1976, № 6 – С. 19-24.
7. Коган Г. В. Формирование мотивации и самоорганизации учебной деятельности студентов при изучении курса педагогики: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 // Г. В. Коган. – Мурманск, 2004 – 146 с.

Мунтян Т.В.

Херсонский государственный университет

ПОВЫШЕНИЕ МОТИВАЦИИ СТУДЕНТОВ К САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАК НЕОБХОДИМОЕ УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ УМЕНИЙ САМООРГАНИЗАЦИИ (НА ПРИМЕРЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА)

Аннотация

В статье рассматривается актуальная проблема самоорганизации студентов высших учебных заведений. Приводятся условия педагогического воздействия для успешной организации собственной учебной деятельности студентов. Также утверждается, что первоочередное место в процессе формирования умений самоорганизации принадлежит мотивационно-целевому аспекту. Приводятся результаты анкетирования, которые демонстрируют мотивы и трудности в процессе изучения студентами дисциплины (английского языка). Предлагаются пути преодоления этих трудностей.

Ключевые слова: самостоятельная учебная деятельность студентов, умения самоорганизации, мотивация, педагогические условия, английский язык.

Moontyan T.V.
Kherson State University

INCREASING THE STUDENTS' MOTIVATION TO INDEPENDENT EDUCATIONAL ACTIVITY AS A PREREQUISITE FOR THE FORMATION OF SELF-ORGANIZATION SKILLS (ON THE EXAMPLE OF ENGLISH)

Summary

The given paper presents the actual problem of university students' self-organization. In the connection with that some difficulties with students' self-organization activity are observed. The article presents the conditions of pedagogical influence for the successful organization of students own learning activity. It is also alleged that the priority place in the process of self-organization skills belongs to a motivational aspect. The results of the survey show the motives and difficulties in the process of studying the discipline (English). ways to overcome these difficulties are suggested.

Keywords: students' self-learning activity, self-organization ability, motivation, pedagogical conditions, the English language.